

A szólás szabadságától az emberi méltóságig

Beszélgetés Asztalos Csabával, az Országos Diszkriminációellenes Tanács elnökével

Társadalom

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) igazgatótanácsi tagja lett Asztalos Csaba, az Országos Diszkriminációellenes Tanács (CNCD) elnöke, mivel ő nyerte a tisztség betöltésére kiírt versenyvizsgát, közölte honlapján január 13-án a román külügyminisztérium. A szakemberrel, aki 2002 óta tagja, 2005 óta vezetője a diszkriminációellenes tanácsnak, új tisztségéről, Dorin Florea marosvásárhelyi polgármester legújabb botrányos kijelentéseiről – az előljárót interjúnk készítése után egy nappal tízezer lejre bírságotla a tanács –, a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságáról, valamint a sajtó szerepéről is beszélgettünk.

Van előrelépés

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségét (FRA) 2007-ben hozták létre, székhelye Bécsben van, feladata, hogy független, tényeken alapuló tanácsokat nyújtson az uniós és a tagállami

Asztalos Csaba, a CNCD elnöke

mi döntéshozóknak. Leírása szerint az ügynökség tanácsokkal segíti az uniós intézményeket és a tagállami kormányokat az alapvető jogokkal kapcsolatban, különösen a következő területeken: hátrányos megkülönböztetés, igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, rasszizmus/idegengyűlölet, adatvédelem, a sértettek jogai és a gyermekek jogai.

Az FRA igazgatótanácsi tagjainak munkája nem kötődik egyik konkrét területhez sem, de véleményt mondhatnak a prioritásokról – tudtuk meg Asztalos Csabától. Elmondta, hogy dolgoztak már együtt az ügynökséggel, ismeri a munkájukat. Az Országos Diszkriminációellenes Tanácsnál (melynek 2002 óta tagja, 2005 óta vezetője) végzett munkáját nem érinti az igazgatótanácsi tagság, árulta el Asztalos Csaba. A testületnek egy tavaszi és egy őszi ülészsaka van, ezeken kell részt vennie, de megtörténhet, hogy más alkalommal is összehívják az igazgatótanácsot. A testület az ügynökség egyéves stratégiáját fogadja el, továbbá a különféle beszámolókat, ezenkívül monitoring és felügyeleti tevékenysége van. Azt még nem tudni, a tavaszi ülészsakra milyen javaslatok érkeznek, mondta az új igazgatótanácsi tag, de megígérte: az első ülészsak után, melyen

részt vesz, bővebben beszámol az ügynökség napirendjéről. Az Országos Diszkriminációellenes Tanács emberjogi, esélyegyenlőségi intézmény, az Asztalos Csaba profilja pedig megfelelt az ügynökség elvárásainak, ugyanis az igazgatótanácsba általában emberjogi intézményekből (például nép ügyvédje vagy esélyegyenlőségi hivatal), illetve civil szervezetekből és az egyetemi szférából kerülnek be tagok.

Asztalos Csabát, aki szándékai szerint folytatja munkáját az Országos Diszkriminációellenes Tanács élén, megkértünk, összegezze röviden eddigi, 15 éves elnöki tevékenységét. Megkérdeztük, hogy Románia európai uniós csatlakozása hozott-e változásokat, van-e fejlődés, előrelépés a megkülönböztetés leküzdésében.

Úgy véli, van fejlődés, vannak hátrányos megkülönböztetésről szóló panaszok a diszkriminációellenes tanácsnál és a bíróságokon is. „Azelőtt ez nem volt jellemző, és nem azért, mert nem volt diszkrimináció Romániában, hanem egyszerűen nem foglalkoztunk vele, nem jelentettük, és nem orvosoltuk.” Hozzátette: már az is előrelépés, hogy az ilyen esetek felszínre kerülnek, a beadványok száma pedig azt mutatja, hogy bizonyos viselkedésformák már kérdésessé váltak a romániai társadalomban.

Az elmúlt 15 évben nagyon sok képzést tartottak bírácoknak, ügyészeknek, rendőröknek, csendőröknek, tanároknak, és nagyon sok helyen látszik munkájuknak az eredménye, ezenfelül a társadalom érzékenyebbé vált e kérdések iránt.

Mi történik döntés után?

A tanács által meghozott döntésekről, kiszabott bírságokról többször hallani, így arra is kíváncsiak voltunk: a tanács döntéseinek mi az utóéletük.

Mint megtudtuk, a diszkriminációellenes tanács döntéseit meg lehet óvni bíróságon, azonban ha az ügy határoz, hogy a tanács döntése hatályban marad, akkor a bírságot be kell fizetni és az ajánlásokat be kell tartani. A kiszabott bírságot a megbírságolt személy lakhelye szerinti helyi költségvetésbe kell befizetni, a tanács nem kap ebből a pénzből sem tájé-

koztató, sem más tevékenységre. Asztalos Csaba szerint ez így van rendjén. „Nem hiszek ezekben a megoldásokban, hogy egy intézménynek joga van bírságot és a befolyó bírságból egy bizonyos százalékot vagy összeget saját tevékenységére fordítani, esetünkben emberjogi tevékenységekre. Nem tartom egészségesnek az ilyen megoldásokat, ez érdekkonfliktus” – summázta.

A tanács döntéseit egyébként fel lehet használni kártérítési, munkajogi vagy más perben is. A hátrányos megkülönböztetést elszenvedett félnek nem kötelező a tanácshoz fordulnia, fordulhat egyenesen bírósághoz is, ám ilyenkor a bírónak kötelessége kikérni a tanács álláspontját az ügyben.

A Florea-ügyről

Az idei első visszhangos diszkriminációs botrányt Dorin Florea marosvásárhelyi polgármesternek sikerült kiprovokálnia. Az előjáró a gyermeknevelési pótlék megduplázása kapcsán egy Facebook-posztban azt fejtegette: fel kellene mérni a leendő szülő szociális helyzetét, például azt, hogy az illetőnek van-e állása és lakhelye, elfogadhatók-e az anyagi körülményei, megvan-e a törvény által előírt minimális végzettsége és a szülővé váláshoz szükséges minimális életkora. Ha valaki nem felel meg ezeknek a kritériumoknak, ám mégis gyereket vállal, a gyermeknek állami gondozásba kellene kerülnie, így nem járna gyermeknevelési pót-

lék a szülőknek, érvelt tovább Florea, de ha idővel teljesülnek a felsorolt a feltételek, a gyermek visszakerülhet a szüleihez. Ebben a bejegyzésben azokról beszélt, akik munkaképesek, de nem akarnak dolgozni, és csak a pénz miatt hoznak világra gyerekeket. Azt, hogy kifejezetten a roma közösség tagjaira gondolt, a Hotnews.ro megkeresésére egyértelműsítette.

Beszélgetésünk napján, január 21-én jutott el a marosvásárhelyi polgármester álláspontja a tanácshoz, tudtuk meg Asztalos Csabától, s azt is elmondta: szerda a tanács ülésnapja, így elképzelhető, hogy már másnap döntenek. Az egyhangú döntés meg is született január 22-én: tízezer lejre büntették Marosvásárhely polgármesterét, aki egy bizonyos társadalmi osztályhoz és etnikai kisebbséghez tartozó állampolgárok méltóságát sértette meg; kijelentése túllép a véleményszabadságon, gyűlöletet szít. A polgármester szintén Facebook-oldalán közölte: megfellebbezi a döntést. (Túlmutat az ügyön, s a hazai társadalom közállapotaira világít rá a téma kapcsán lapunknak megszólaló politikus, aki szerint egy ilyen populista kijelentés megérhet Floreának tízezer lejt, ha cserébe garantálhatja az újraválasztását.)

A tanács egyébként hivatalból indított eljárást a polgármester ellen. Asztalos Csabától megtudtuk, hogy a polgármester állításai mindenképpen elemzés tárgyát képezik, mert a társadalmi csoport is egy védett kritérium. „Az első bejegyzés alapján még nem beszélhetek etnikumról, de az ezt követő, a hírügynökség megkeresésére tett első sajtónyilatkozat már etnikumról beszél. Az első bejegyzés alapján ez azt jelentené, hogy én mint magánszemély, ha nemzeni szeretnék egy gyermeket, el kell mennem Florea úrhoz vagy egy közintézményhez, át kell esnem egy szociális felmérésen, s majd ők megmondják, hogy nemzhetek-e gyermeket vagy nem, illetve mennyi pénz kell ahhoz, hogy valakinek joga legyen gyermeket nemzeni. Ezek a kérdések a magánélet szférájához és a magánülethez való joghoz tartoznak, és ilyen szempontból elemezni fogjuk, hogy a polgármester kijelentése meghaladja-e vagy sem a szólásszabadság határait” – mondta a diszkriminációellenes hatóság elnöke. Hozátette: lehet vitatkozni ezekről a kérdésekről, például hogy a gyermeknevelési pótlékot hogyan vagy mire költik el, de nem lehet uszítani egy közösség ellen.

Tárgyalni kellene arról is, hogy milyen szerepe van az államnak az oktatás területén, a családvállalás vagy a szexuális nevelés kérdésében. Kapott már kritikát ezért, de akkor is úgy véli: a szexuális neveléssel foglalkozni kellene, s akkor talán Románia nem lenne európai szinten az első helyen a kiskorúak szülési arányával. „Ezek azok a témák, amikről egy társadalomban vitázni kell. Sokszor egy ilyen vita többszörösen érzékeny kérdéseket érint, ezért oda kell figyelniünk, amikor véleményformálók vagyunk vagy véleményt mondunk, már csak azért is, mert nem engedhető meg az általánosítás, az uszítás” – összegezte.

A szólásszabadság jogát felelősen gyakorolni

A közösségi oldalakon és beszélgetések során is sokszor felmerül, hogy hol vannak a szólásszabadság és a véleménynyilvánítás szabadságának határai akár közszereplők, akár újságírók esetében. Ezt a tanácsnak is meg kell állapítania az elé kerülő esetekben.

„Ezt minden esetben külön meg kell állapítani, bizonyos kritériumrendszer szerint, amelyet nem mi találunk ki, hanem az Európai Emberjogi Bíróság joggyakorlatából szűrjük le. Megnézzük, mi volt a témája az illető üzenetnek, milyen helyzetben teszik közzé, milyen minőségben beszélt vagy üzent az illető, mi volt a szándéka ezzel az üzenettel. Minden esetben külön elemezzük azt, hogy

jelen van-e az uszítás vagy nem, túlhaladt-e vagy sem az üzenet szólásszabadságon” – mondta Asztalos Csaba.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy az Országos Diszkriminációellenes Tanács hogyan működik együtt a sajtóval, s melyek azok a határok, amelyeket az újságíróknak (mind az írott, mind az audiovizuális médiában) ezen a területen nem kellene átlépniük.

„Úgy ítélem meg, hogy elég közvetlen módon kommunikálunk, van egy sajtóval foglalkozó részlegünk, de én magam és kollégáim is mindig rendelkezésére állunk a sajtónak, akárhányszor voltak kényes vagy kevésbé kényes kérdések. Fontos a sajtó szerepe a hátrányos megkülönböztetés megelőzésében és az intézmény tevékenységéről, illetve az egyes esetekről való tájékoztatásban. Ilyen szempontból nagyra értékelem az együttműködést a sajtóval, bár az is megtörtént, hogy magát a sajtót vagy sajtósokat marasztaltunk el, mert túllépték a szólásszabadság határait” – válaszolta a tanács elnöke.

„Ami a romániai magyar sajtót illeti, úgy érzem, egyes esetekben hátrányos megkülönböztetést tapasztalunk az újságírók részéről. Nem jutnak ezek az esetek nagy többségükben a tanács elé, mert nincs ki lefordítsa ezeket az anyagokat román nyelvre, ezt nehezebben tudjuk kezelni, de látam, átszűrődik az anyaországból a homofóbia, a romaellenesség, valamint az antiszemitizmus is. Úgy gondolom, hogy a romániai magyar sajtónak érzékenyebbnek kellene

lennie ezekre a témákra, mert magunk is kisebbségben élünk” – mondta Asztalos Csaba. Az a véleménye, hogy a hasonló eseteket a szakmának kellene kezelnie. A sajtó és a szólásszabadság nagyon fontos érték egy demokráciában, azonban a sajtónak mellőznie kell a hátrányos megkülönböztetés vagy a gyűlöletbeszéd használatát. A szólásszabadság határainak túllépését is tudnia kellene kezelni a szakmának, s ha nem tud önmérsékletet tanúsítani, akkor az állam közbelép. Asztalos Csaba hoztátette: az önkontrollban és az önszabályzásban hisz, és abban, hogy azoknak, akik sajtós hivatásra készülnek, tanulniuk kell a szólásszabadság határainak, az esélyegyenlőségről, a gyűlöletbeszédéről, hiszen az ő szólásszabadságuk határai nagyon tágak, de ezt a jogot csak felelősen lehet gyakorolni. Mint mondta: „Ha valaki felelőtlenül gyakorolja a szólásszabadság jogát, főleg a sajtósok, akkor épp ezt a jogot ítélik halálra.”

FRIED NOÉMI LUJZA